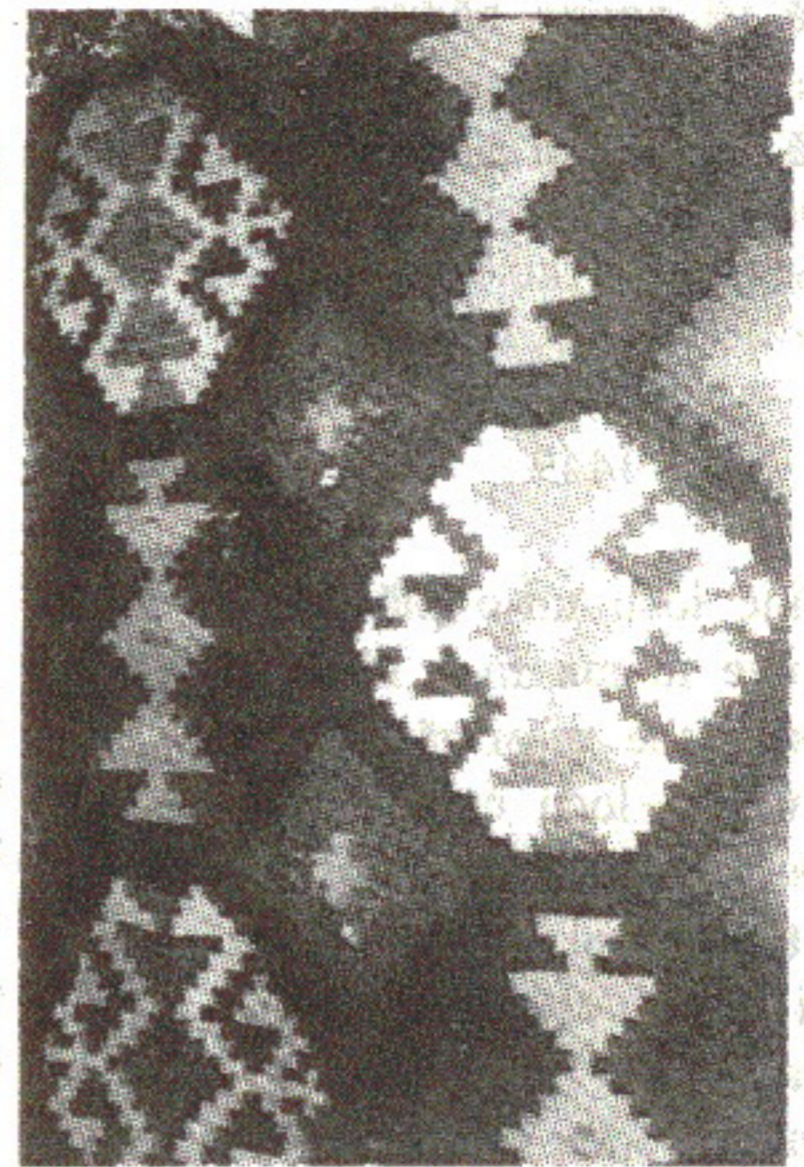


7. Bălaj Mihai, n. 1913, Corni, MM., 1971; Bălaj Mihai, n. 1913, Corni, MM., 1977; Fehete Mărie, n. 1903, (Mărie d'in Grăd'ină), Cuța, SM., 1977; Rogoz Gafia, n. 1894, (Gafiș Îndreicii Dot'ii), Giurtelec, SM., 1977.
8. "Ci-o zis, numa el o șt'iut", completează Andor Ana, n. 1903, Bârsăul de Jos, SM., 1978.
9. Crasnai Emilia, n. 1923, (Ișmi Uărțanului), Cuța, SM., 1977.
10. Rogoz Eugenia, n. 1953, (Jenika Văsălikii Petrii lui Kifor), Giurtelec, SM., 1973; Rogoz Floare, n. 1901, (Floareș lui Fert'ik), Giurtelec, SM., 1973.
11. Sârbu Florica, n. 1914, Corni, MM., 1977.
12. "Când intră popa cu Iliordanu, la Bobotează, apo fet'ile d'e măritat își pun'eu măjelile su pragu ușii ca și treacă păstă ele. Zice că așe umblă feciorii după ele, cum umblă popa cu crâjnicii, d'in casă-n casă", Sabău Cornelia, n. 1945, Hodișa, SM., 1976.
13. "Io nu-mpung focu / Io nu-mpung jaru / Io-mpung pân'e asta / Io-mpung data me și uărânda me / Pă-n tăt'e costișale și vânuțale / Pă-n vâna ce mare / Tă(t) mai tare / și n-aivă stare / și-așezare / Cum n-are apa pă vale / și scopt'itu su pt'icioare / Până la min'e-a vin'i / și cu min'e s-a-ntân'i / și cu min'e mân'-a da / și cu min'e-n cunun'ie-a sta.", Rogoz Maria, n. 1895, (Morika Băbukii), Giurtelec, SM., 1982.
14. Pinteana Ana, n. 1903, (An'ika Viron'ii), Giurtelec, SM., 1973.
15. Crasnai Emilia, n. 1923, (Ișmi Uărțanului), Cuța, SM., 1977.
16. Silaghi Marișca, n. 1901, (Marișka Motocii), Cuța, SM., 1977.
17. V. Ofelia Văduva, Repere simbolice în cultura românească, în "Revista de etnografie și folclor" 1, Tom 26, 1981, p. 63.
18. Rogoz Onuț, n. 1888, (Uănuțu D'iord'ikii), Giurtelec, SM., 1973; Pinteana Ana, n. 1903, (An'ika Viron'ii), Giurtelec, SM., 1973.
19. V. Mircea Eliade, Mitul reintegrării, Buc., 1942, p. 81.
20. V. Lucy Mair, p. 50.
21. "Acie-s uarice batuț d'e Dum'n'ezo", Fehete Mărie, n. 1903, (Mărie d'in Grăd'ină), Cuța, SM., 1977.
22. Sârbu Florica, n. 1914, Corni, MM., 1978.
23. Varna Ana, n. 1908, Bârsăul de Jos, SM., 1978; Bran Ioan, n. 1915, (Vântu), Bârsăul de Jos, SM., 1978; Crișan Ioan, n. 1935, Bârsăul de Jos, SM., 1978.
24. Rogoz Onuț, n. 1888, (Uănuțu D'iord'ikii), Giurtelec, SM., 1972.
25. Horincar Raveica, n. 1930, (Raveika lui Șt'efan d'in Dorolț), Giurtelec, SM., 1973; Ionuț Vasile, n. 1919, (Țibili), Giurtelec, SM., 1973.
26. Rogoz Eugenia, n. 1953, (Jenika Văsălikii Petrii lui Kifor), Giurtelec, SM., 1973; Struț Clara, n. 1935, Iegeriște, SM., 1977; Rogoz Veronica, n. 1921, (Viron'ika Văsălikii lui Gligorie), Giurtelec, SM., 1971; Bălaj Mihai, n. 1913, Corni, MM., 1977; Drute Anișca, n. 1898, (N'ișka Hăti), Giurtelec, SM., 1977; Fehete Mărie, n. 1903, (Mărie d'in Grăd'ină), Cuța, SM., 1977; Deac Florica, n. 1934, (Florica lui Condor), Babța, SM., 1977; Pop Ioan, n. 1897, (Lipit'iuka), Corni, SM., 1973; Sârbu Florica, n. 1914, Corni, MM., 1977; Ionuț Vasile, n. 1919, (Țibili), Giurtelec, SM., 1976; Rogoz Maria, n. 1895, (Morika Băbukii), Giurtelec, SM., 1982; Pinteana Ana, n. 1903, (An'ika Viron'ii), Giurtelec, SM., 1973; Silaghi Marișca, n. 1901, (Marișka Motocii), Cuța, SM., 1977; Rogoz Vasile, n. 1924, (Văsălika Morikii Băbukii), Giurtelec, SM., 1973; Rogoz Iuliana, n. 1925, (Iulika Văsălikii Morikii Băbukii), Giurtelec, SM., 1973.



Foto: Pamfil Bilțu - "Alesul" în teară: Victoria Berbecar, Botiza, 1982

**Ce-ți cauți,  
Acea găsești.**



1445.

Plânge-mă, mamă, pe mine  
De Ț-am fost cândva de bine,  
De Ț-am fost, mamă, de rău,  
Lasă-mă c-oi plânge eu.

Colecția ION VANCEA, Petrova.  
De la Irina Petrovai, 33 ani, 1972

1446.

Lasă, mamă, pe mâni sară  
Ti-i uita roată pân casă  
După cea ce-o fost mireasă  
Și-i scăpa plânsu din gură -  
Vai, cum am rămas singură  
C-am avut o casă plină  
Ș-amu-s singură la cină.

Colecția ION VANCEA, Petrova.  
De la Irina Petrovai, 33 ani, 1972

1447.

Măieran mândru crângos  
Rămâi, tată, sănătos  
Dacă n-ai fost bucuros  
Să rămân la pragu vost',  
Rămâi, mamă, sănătoasă  
Dacă n-ai fost bucuroasă  
Să rămân la casa voastă.

Colecția ION VANCEA, Petrova.  
De la Irina Petrovai, 33 ani, 1972

1448.

Frunză verde lemn uscat  
Mândre flori mi-am semănat,  
Când o fost de le plezit  
Mămuca m-o credințit,  
Când o fost pe la ciuntat  
Mămuca m-o măritat.

Creșteți, flori, ca parii-n gard  
Să vă poarte cui i-i drag,  
Să vă poarte surorile  
Pe la joc duminicile,

Să vă poarte bădița  
Pe la joc duminica,  
Să vă poarte badea-n clop  
Duminica pe la joc.

Colecția DUMITRU IUGA, Săliștea de Sus  
De la Anuța Iuga, 50 ani, 1989.

1449.

Bine locu mi-o plăcut  
Unde mama m-o făcut,  
Da' unde m-oi răsădi  
Nu știu locu cum a si:  
De-a si locu mocirlos  
Atârna-m-oi crangă-n jos  
Și m-oi veștezi frumos;  
Dacă mi-a plăcé locu  
Fa-oi floare ca macu,  
O rujă ca sansiu  
Cum poartă la clop mândru.

Colecția DUMITRU IUGA, Săliștea de Sus  
De la Anuța Iuga, 50 ani, 1989.

### Strigături la nănași

1450.

Să trăiești, nănaș măreț,  
Să cununi și să botezi,  
Să mă cununi și pe mine  
Doară nu ți-am strigat bine.

Colecția DUMITRU IUGA, Săliștea de Sus  
De la Anuța Iuga, 50 ani, 1989.

1451.

Să trăiești, nănașă mare,  
Mândră-i casa dumnitale,  
Pe la uși tăta-i cu ruji,  
La ferești cu flori domnești -  
Tăt, nănașă, să trăiești.

Colecția DUMITRU IUGA, Săliștea de Sus  
De la Anuța Iuga, 50 ani, 1989.



## Colecția AUREL FEȘTIĂ

### Credințe și obiceiuri de sărbătorile de iarnă (din ILVA MARE, jud. Bistrița-Năsăud)

#### Anul Nou

Anul Nou este o sărbătoare întâmpinată, ca și Crăciunul, cu o suită de datini și manifestări, oferind cadrul de afirmare a cultului fertilității, al adorării forțelor naturii, al năzuințelor de belșug și bunăstare. Ajunul Anului Nou este seara previziunilor de tot felul, a farmecelor și vrăjilor de dragoste, pentru aflarea ursitei și împlinirea celor mai profunde aspirații de noroc în căsnicie și în viață.

**Plugușorul** este o formă de colindă în grup, cu o largă răspândire în toată țara, avându-și originea în faimoasele "Calende" și "Saturnalii" practicate în lumea antică.

Uratul cu plugușorul este un străvechi obicei agrar, legat de principalele lucrări ale câmpului, pentru a obține pâinea cea de toate zilele. Practicile și credințele despre plug și despre toate lucrările agricole în general s-au dezvoltat și s-au perpetuat de-a lungul timpului la toți românii. Unele dintre aceste obiceiuri s-au transformat în adevărate spectacole populare. Plugușorul este pregătit și prezentat cu mare fast de către grupuri de copii, de flăcăi și chiar vârstnici, îmbrăcați în frumoase costume naționale. Textul urăturii de plugușor, un adevărat expozeu de tehnică agrară tradițională, este alcătuit din versuri alese, cu un conținut optimist, ce se învață din timp și se declamă solemn, cu voce tare, în curtea sau la geamul gazdei. Se prezintă plugul cu boi, fie în miniatură, fie chiar în stare naturală. Pe parcursul urării se interpun sunetele altor elemente de recuzită, cum sunt pocniturile din bice, sunete de buciume, trâmbițe, de tălângi, clopote și strigăte rostite de ceată, îndemnând, figurativ, plăvanii: "Ia mai mânați, măi...", "Hăi, hăi".

Mărețul obicei al plugușorului răscolește tot satul și antrenează întreaga obște la atmosfera de sărbătoare.

**Buhaiul** este un instrument specific ce însoțește plugușorul, imitând mugetul boilor și tumultul înăbușit al lucrului la arat. El este confecționat dintr-o puțină, o cofă, prevăzută cu un capac din piele sau bășică de porc, de care se prinde, la mijloc, o șuviță de păr lung din coada calului. Trăgând printre degete, udate în leșie, această șuviță produce un sunet profund, ca de tunet îndepărtat, amplificându-se în cadrul prezentării plugușorului.

**Colindele de Anul Nou** se desfășoară în aceleași forme și cu același ritual ca și colindele de Crăciun, cu deosebire că textele acestora abordează o problemă mai vastă, și cu caracter nereligios, legate, în special, de preocupările agrare, de păstorit sau vânatoare.

**Îngroparea vechiului an** este o manifestare spontană, se produce la miezul nopții, când oamenii ies din casă și, împreună cu colindătorii aflați pe uliță, pe drum, produc o avalanșă de zgomote: pocnituri din bici, împuscături, sunete din buciume, bătăi de clopote și tălângi, însoțite de chiote voioase care fac să se cutremure văzduhul, vestind sfârșitul

Am o căsuță - Nicări n-are ușă.

(110)

vechiului an și începutul Anului Nou. În însemnările lui, Ieronim Bugnariu ne mărturisește: “în noaptea de Anul Nou se întreceau feciorii și păcurarii de la oi să cânte din trâmbițe că îți era mai mare dragul să-i ascuți”.

**Ghicirea ursitului prin legarea parilor.** Fetele ajunse la măritiş păstrează credința că în noaptea de Anul Nou pot să afle anumite informații despre felul cum va arăta viitorul lor soț. În acest scop ele se deplasează pe întuneric, uneori legate la ochi, la gardul cel mai apropiat și leagă la întâmplare, cu o sfoară colorată, unul din parii sau stâlpii ce sprijină împrejmuirea. A doua zi este cercetat cu atenție parul marcat și, în funcție de înfățișarea acestuia, se stabilește fizionomia prezumtivului bărbat, pornind de la următoarele considerente: dacă parul este drept și fără coajă - va avea un soț frumos și harnic, dar sărac; dacă parul este strâmb, bărbatul va fi infirm și slab de lucru; dacă parul este cioturos, cu cepuri, bărbatul va fi ursuz și certăreț; dacă parul este vechi, cu putregai, va avea parte de un soț bătrân ș.a.m.d. La descifrarea acestor soroace, fetele, adunate în grup, se entuziasmează sau se necăjesc, făcând haz și glume pentru soarta ce le așteaptă.

**Prezicerea dată de grohăitul porcului.** Tot în noaptea de Anul Nou, fetele care doresc să afle dacă se vor mărita în anul ce vine, merg la cotețul porcilor și bat cu piciorul în pământ. Dacă porcul grohăie la prima lovitură e semn că se va mărita în noul an, dacă grohăie la a doua lovitură se va mărita peste doi ani ș.a.m.d. Nu rareori se întâmplă ca porcul să nu răspundă la nici un semnal, spre deziluzia și mâhnirea celei care și-a legat credința de această vrajă.

**Calendarul din foi de ceapă** este un obicei vechi, practicat în noaptea de Anul Nou, prin care se încearcă descifrarea mersului vremii în anul care urmează.

Se așează pe o farfurie 12 foi de ceapă, în ordinea celor 12 luni ale anului și se presară cu sare, lăsându-le descoperite până a doua zi. Dimineața este cercetată cu atenție fiecare felie, cu credința că aceea care are mai multă apă indică o lună ploioasă, iar cea cu mai puțină umezeală arătând că luna va fi secetoasă.

**Ziua de Anul Nou** este petrecută de săteni în cucernicie, fiind considerată o mare sărbătoare. Majoritatea gospodarilor, împreună cu soțiile, merg la biserică, îndeplinindu-și creștineasca datină de a se ruga pentru noi împliniri și satisfacții în anul care începe.

Se organizează plimbări cu sania la Borcut sau pe la neamuri în ospetie. Cei care au, își etalează sania gătită cu covoare și cergi groase, trasă cu cai sprinteni, înzorzonați cu ciucuri și zurgalăi. Tineretul începe tradiționala întrunire de distracție, numită “bere”, adunându-se la o casa prestabilită, unde fetele aduc mâncare, iar feciorii băutură, pentru a se veseli împreună, cu dans și muzică până spre miezul nopții.

Vânătorii împușcă în ziua de Anul Nou o țarcă și își stropesc pușca cu sângele ei pentru a avea noroc la vânat.

#### Sfântul Vasile cel Mare

Ziua de Sf. Vasile cade de 1 ianuarie și este sărbătorită concomitent cu Anul Nou, mai cu seamă de cei care poartă numele de Vasile, cărora li se fac daruri mai deosebite, determinându-i să se revanșeze cu petreceri

Cine mult alege,  
La urmă culege.

#### Strigături la stegar

1452.

Să trăiască tătă casa  
Și mirele și mireasa,  
Nici stegaru să nu moară -  
Mi-a si bun de dus la moară.

Colecția DUMITRU IUGA, Săliștea de Sus  
De la Anuța Iuga, 50 ani, 1989.

#### Strigături la cuscri

1453.

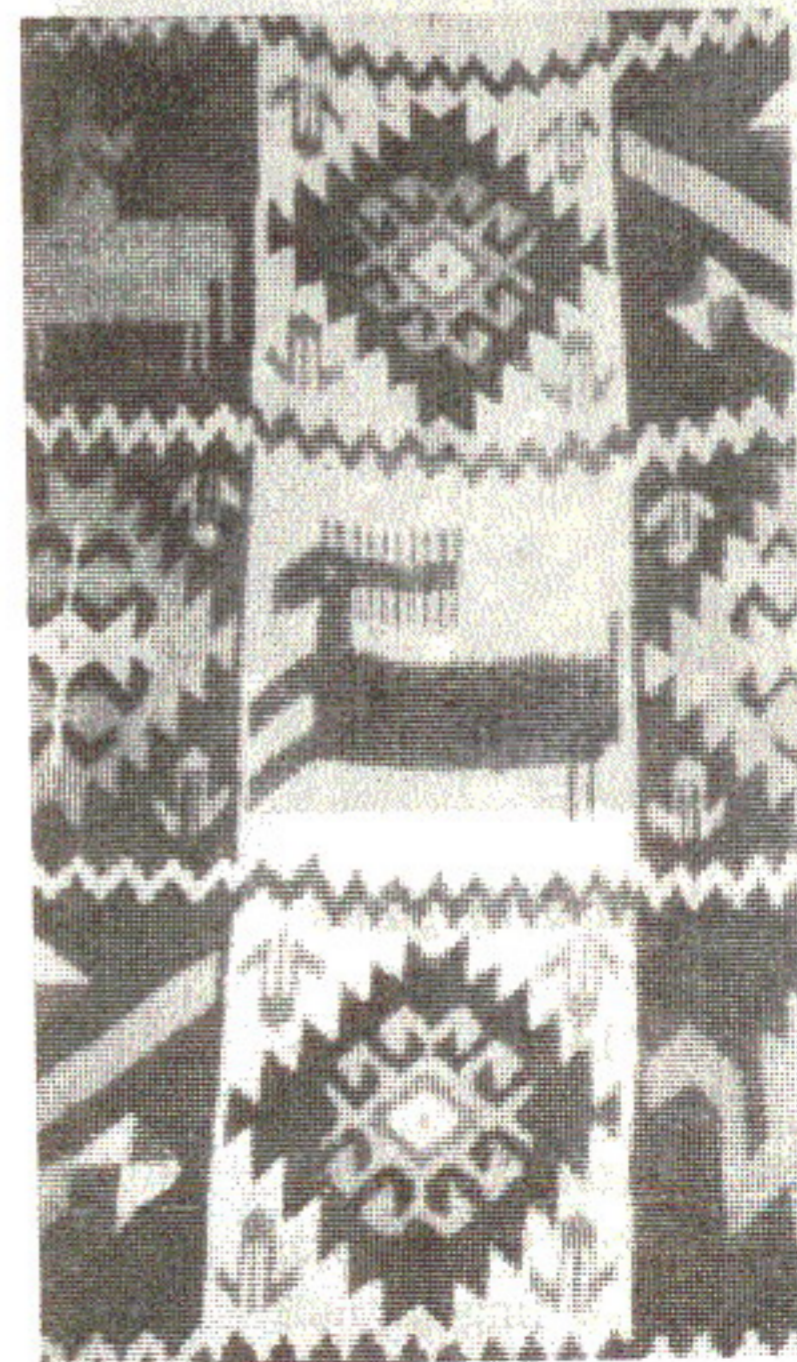
Să hōrim ca și pân foc  
Că-s aici cuscrii, pe loc,  
Să hōrim ca și pân pară  
Că-s aici cuscrii, afară.

Colecția ION VANCEA, Petrova  
De la Irina Petrovai, 33 ani, 1972

#### Strigătură la aruncatul grâului

1454.

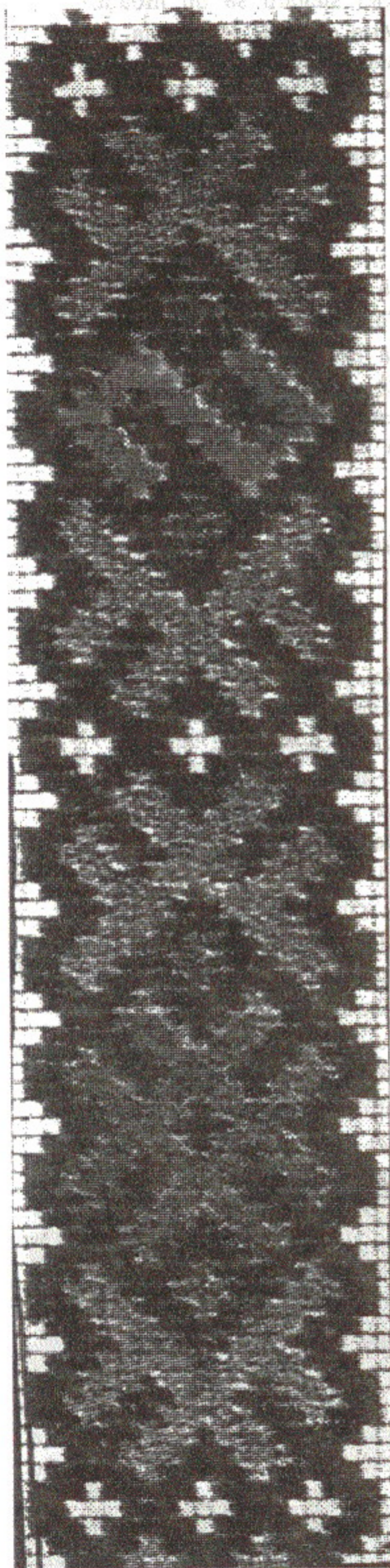
Hai, țură și țura,  
Bine zice cetera,  
Ceteruca-mi zice bine -  
Io-am ieșit la întâlnire  
La mireasă și la mire,  
Da' m-opresc un pic în loc  
Să le țip grâu și noroc  
Și cu grâu îț si stroptiți -  
Bine să găzdăluți.  
Eu țip grâu de-aié(sta) curat -  
Mândri miri s-o cununat,  
Eu țip grâu p-aici, p-afară,  
Să răsără-n primăvară  
Grâu mândru cu buciulie -  
Tăt noroc și bucurie.



Eu țin grâu, mire, pe tine  
Să-ai în viață numa bine  
Ș-oi țipa și pe mireasă  
Să sie găzdoaie-aleasă.

Colecția ION VANCEA, Petrova.

De la Irina Petrovai, 33 ani, 1972



*Strigătură la găină*

1455.

Zii mai tare, ceteraș,  
Să mă pot sui pe prag;  
Pragu-i cu tinguță lată

și ospete pe măsura evenimentului. Fetele își pun speranțe în steaua Sfântului Vasile, implorându-l prin rugăciuni să le hărăzuiească norocul la măritiș cu bărbatul dorit.

### Boboteaza

Ziua de 6 ianuarie este sărbătorită ca zi în care a fost săvârșit botezul Domnului Isus Christos în apa râului Iordan de către Ioan Botezătorul. Există credința că în această zi se deschid porțile cerului și Dumnezeu își întoarce fața către credincioși, izbăvindu-i de necazuri. La Bobotează apele râurilor se transformă în aghiazmă cu puteri tămăduitoare, fiindcă a fost izgonit necuratul din ele. De aceea toți credincioșii se spală dimineata cu apa proaspătă adusă de la râu, să fie feriți de primejdii și boli. Unii tineri fac baie în râu, înfruntând ghiata și gerul, pentru a se căli și a fiocoliți de suferințe.

În ajunul Bobotezei, bărbații confecționează cruciulițe din lemn, care sunt puse pe toate ușile și porțile gospodăriei, să alunge duhurile rele. Tot în acest scop se stropește cu apă sfințită casa, curtea, vitele și uneltele de lucru - pentru îndepărtarea necuratului din incinta gospodăriei.

În ziua de Bobotează se scot icoanele din biserică și se face procesiune la râu, unde sunt stropite cu apă sfințită, iar credincioșii aduc, fiecare, acasă, câte un vas cu aghiazmă, având credința că apa sfințită poate fi folosită pentru îndepărtarea multor rele.

În zilele premergătoare Bobotezei umblă popa cu crucea pe la fiecare casă, făcând un fel de "colindă" așteptată și cinstită de credincioși.

Sosind cu o sanie trasă de cai și având ca însoțitori pe diac și 2-3 "vestitori", preotul, cu patrafirul peste sutană, intră pe porțile larg deschise cântând troparul Iordanului, în timp ce, cu o legătură de busuioc, stropește cu aghiazma din căldărușă încăperile curate, ușile și icoanele. Oferă, apoi, fiecărui locatar, de la mic la mare, să sărute crucea, însoțind acest gest de udarea, fără zgârcenie, a creștetului capului cu apă sfințită. Pe masa acoperită cu țesături alese, gospodina pregătește din vreme darurile pentru preot, care constau dintr-o anumită măsură cu grăunțe (o cupă de grâu sau orz), 2-3 fuioare bogate de cânepă sau în și câțiva bănuți, după putința fiecăruia.

După încheierea ceremoniei preotul își ia darurile, având saci și coșuri pregătite. Mulțumind cu urări creștinești, pleacă grăbit către alte gospodării, fluturându-și reveranda peste praguri.

În seara de Bobotează tineretul se adună la aceleași petreceri și veselii, numite "bere".

### Alte sărbători

#### *Cinstirea lanțului Sf. Apostol Petru - 16 ianuarie.*

Această zi nu este înscrisă în calendarul bisericesc ca sărbătoare, dar unii creștini o țin cu post și rugăciuni pentru a fi feriți de închisoare și prigonire, de năpasta unor judecăți strâmbe și condamnări fără vinovăție. Se dă pomană și sunt milostiviți cei care au suferit privarea de libertate, silnicii, maltratări și închisoare pe nedrept, ori pentru credință și solidaritate umană.

*Sf. Trei Ierarhi Vasile, Grigore și Ioan - 30 ianuarie* - sunt venerați de creștini cu aceeași profundă cucernicie atribuită cultului Sfinților Părinți sufletești, fără a însoți această sărbătoare cu unele practici sau obiceiuri deosebite.

În pădure naște,  
În pădure crește -

Vine-acasă și domnește.